

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr inż. Krzysztofa Kopcia
pt. „Rewitalizacja jako stymulator regeneracji miejskiej
na przykładzie dużych miast Polski”
przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Aleksandra Noworóla
z udziałem promotora pomocniczego dr inż. Artura Hołuja

1. Podstawa formalna i ogólna charakterystyka rozprawy

Podstawę formalną sporządzenia niniejszej recenzji stanowi pismo Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie z dnia 25 czerwca 2026 r., sporządzone na podstawie uchwały Rady Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji oraz Geografia Społeczno-Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, przekazujące do oceny rozprawę doktorską mgr inż. Krzysztofa Kopcia. Rozprawa pt. „Rewitalizacja jako stymulator regeneracji miejskiej na przykładzie dużych miast Polski” została przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Aleksandra Noworóla, przy udziale dr inż. Artura Hołuja jako promotora pomocniczego. Ocenę odnoszę do wymagań art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.), zgodnie z którymi rozprawa doktorska ma prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej przedmiotem powinno być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego albo oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej. Pismo powierzające recenzję zawiera również prośbę o wskazanie, czy rozprawa ma charakter wyróżniający. Wymaga to oceny szerszej niż samo stwierdzenie osiągnięcia ustawowego minimum i uwzględnienia skali przedsięwzięcia badawczego, dojrzałości koncepcji, oryginalności rezultatów, jakości warsztatu oraz znaczenia wyników dla rozwoju dyscypliny.

Przedłożona dysertacja liczy 271 stron i ma postać zwartej monografii teoretyczno-empirycznej. Obejmuje wprowadzenie, sześć rozdziałów, zakończenie, obszerną bibliografię, spisy tabel i rysunków oraz załącznik zawierający kwestionariusze ankiet. Forma pracy, rozległość materiału i sposób wyodrębnienia autorskiego postępowania badawczego odpowiadają charakterowi rozprawy doktorskiej określonego w ustawie.

Układ wywodu jest zasadniczo logiczny. Dwa pierwsze rozdziały tworzą podstawę teoretyczną i prawno-instytucjonalną, trzeci przedstawia próbę badawczą, etapy postępowania, źródła danych i metody, czwarty zawiera wyniki analiz ilościowych, badań ankietowych i wywiadów oraz katalog dobrych praktyk, piąty służy syntezie ustaleń, udzieleniu odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikacji hipotez, natomiast rozdział szósty formułuje rekomendacje dotyczące włączania rewitalizacji w szerszy proces regeneracji miejskiej. Konstrukcja ta pozwala śledzić przejście od dyskusji pojęciowej do empirii, choć nie wszystkie części zachowują jednakową dyscyplinę argumentacyjną. Rozbudowane podsumowania i ponowne przywoływanie wyników w rozdziale piątym prowadzą miejscami do powtórzeń, a niektóre rekomendacje rozwijają wątki szerzej, niż wynikałoby to z mocy zgromadzonych dowodów. Nie zmienia to ogólnego wrażenia pracy przemyślanej, konsekwentnie podporządkowanej głównemu problemowi i wyraźnie osadzonej w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Tytuł trafnie sygnalizuje

relację między interwencją obszarową i zmianą zachodzącą w skali miejskiej, chociaż określenie badanych jednostek jako dużych miast nie jest w pełni zgodne z przyjętą w rozprawie klasyfikacją, ponieważ znaczna część analizowanych ośrodków liczy mniej niż 100 tys. mieszkańców. Jest to zastrzeżenie dotyczące granic i nazwania zbiorowości, nie zaś znaczenia samego materiału, który obejmuje szeroki przekrój miast pełniących funkcje ponadlokalne i regionalne.

2. Znaczenie problemu badawczego i ocena podstaw teoretycznych

Wybór problematyki oceniam bardzo wysoko. Polski system rewitalizacji przeszedł od etapu tworzenia ram prawnych i programowych do fazy, w której zasadne jest wyjście poza ocenę zgodności dokumentów z wymogami formalnymi i stopnia realizacji przedsięwzięć ku badaniu zdolności interwencji obszarowej do inicjowania trwalszych procesów rozwojowych. Doktorant trafnie dostrzegł, że rozwijająca się debata o regeneracji miast nie została dotychczas dostatecznie powiązana z empiryczną oceną rewitalizacji prowadzonej w polskich warunkach instytucjonalnych. Luka badawcza nie polega na braku opracowań poświęconych rewitalizacji ani na nieobecności refleksji o regeneracji. Dotyczy relacji między procesami różniącymi się skalą terytorialną, horyzontem czasowym, przedmiotem oddziaływania i sposobem umocowania w politykach publicznych. Główny cel, określony jako ujawnienie mechanizmów wpływu przedsięwzięć rewitalizacyjnych i innych działań z zakresu rewitalizacji podejmowanych przez duże miasta Polski na proces ich regeneracji, jest naukowo istotny. Łączy problematykę przestrzennego zróżnicowania rozwoju, kryzysu i odnowy miast z oceną zdolności instytucjonalnych samorządów, koordynacji polityk sektorowych, relacji między aktorami oraz oddziaływania instrumentów planistycznych, finansowych i zarządczych. Tak wyznaczony problem mieści się w głównym nurcie współczesnych badań nad rozwojem terytorialnym i polityką miejską, a jego podjęcie ma znaczenie zarówno poznawcze, jak i aplikacyjne.

Najważniejszym osiągnięciem części teoretycznej jest autorska próba uporządkowania relacji między regeneracją, rewitalizacją i gentryfikacją. Doktorant przedstawia regenerację jako długotrwały, zintegrowany proces odbudowy potencjału i zdolności rozwojowych całego miasta, wykorzystujący zasoby endogeniczne i uwarunkowania zewnętrzne, ze szczególnym znaczeniem nowoczesnej działalności wytwórczej, wiedzy, innowacji, jakości przestrzeni, mieszkalnictwa, usług społecznych i miejskiej odporności. Rewitalizacja pozostaje w tym ujęciu procesem skoncentrowanym terytorialnie, ukierunkowanym na wyprowadzenie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego i osadzonym w szczegółowej regulacji prawnej. Gentryfikacja pełni funkcję kategorii pozwalającej rozpoznać możliwe skutki uboczne zmian, zwłaszcza wtedy, gdy poprawa jakości przestrzeni i wzrost atrakcyjności inwestycyjnej nie są równoważone działaniami chroniącymi dotychczasowych mieszkańców. Wartość tej konceptualizacji polega na wyprowadzeniu z rozproszonej literatury wspólnej ramy, która później służy klasyfikacji przedsięwzięć i interpretacji ich potencjalnego oddziaływania. Za interesujące uznaję włączenie do profilu regeneracyjnego współpracy z ośrodkami naukowo-akademickimi, działań ewaluacyjnych i reindustrializacji, ponieważ dzięki temu regeneracja nie została sprowadzona do kolejnego określenia modernizacji przestrzeni, lecz przedstawiona jako sposób zarządzania rozwojem wymagający sprzężenia polityki gospodarczej, społecznej, mieszkaniowej, środowiskowej i przestrzennej.

Rozległość przeglądu literatury potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta. W pracy wykorzystano dorobek odnoszący się do rozwoju i kryzysu miast, przemian funkcjonalnych, reindustrializacji, odporności, inteligentnego miasta, gospodarki o obiegu zamkniętym, gentryfikacji, partycypacji społecznej, planowania przestrzennego i rewitalizacji. Rozdział prawny rekonstruuje działanie gminnego programu rewitalizacji, Specjalnej Strefy Rewitalizacji, miejscowego planu rewitalizacji, uchwały delimitacyjnej (uchwały o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji) oraz dokumentów polityki miejskiej. Szczególnie dobrze wypada łączenie konstrukcji instrumentów z pytaniem o ich przydatność w praktyce samorządowej. Nierównomierne jest natomiast pogłębienie niektórych nurtów. Koncepcja regeneracji opiera się w znacznej mierze na stosunkowo młodej polskiej debacie programowej, podczas gdy szersze wykorzystanie międzynarodowego dorobku dotyczącego urban regeneration, polityki ukierunkowanej terytorialnie, efektów rozlewania i ewaluacji wpływu pozwoliłoby mocniej osadzić centralny problem. Kategorie odporności, innowacyjności, reindustrializacji i dobrostanu zostały ujęte szeroko, a ich zakresy częściowo się nakładają. Rozbudowany wątek gentryfikacji nie uzyskał później równie silnego odpowiednika empirycznego. Te zastrzeżenia nie podważają funkcji rozdziałów teoretycznych, które tworzą spójną podstawę badania i świadczą o zdolności Doktoranta do samodzielnego syntetyzowania literatury z kilku pól dyscyplinarnych.

Centralne rozróżnienie między rewitalizacją i regeneracją wymaga jednak ostrożności, ponieważ jego konstrukcja wpływa bezpośrednio na możliwość sprawdzenia hipotezy głównej. Regeneracja została zdefiniowana jako proces szerszy terytorialnie, dłuższy i silniej związany z przekształcaniem podstaw gospodarczych, rewitalizacja zachowuje zaś ustawową koncentrację na obszarze kryzysowym oraz pierwszeństwo problemów społecznych. Przy takim ustawieniu relacji wniosek, że rewitalizacja nie stanowi samodzielnie wystarczającego bodźca regeneracji, wynika częściowo już z definicji obu procesów. Międzynarodowa wieloznaczność terminu urban regeneration pogłębia ten problem metodyczny, gdyż w znacznej części literatury odpowiada on działaniom zbliżonym do polskiego rozumienia rewitalizacji. Doktorant ma pełne prawo zaproponować własną ramę pojęciową, powinien jednak wyraźniej zaznaczyć jej konwencjonalny charakter i oddzielić niewystarczalność wynikającą z zakresu definicji od empirycznie stwierdzonej ograniczonej zdolności programów do wytwarzania efektów ogólnomiejskich. Brak takiego rozróżnienia powoduje, że część argumentacji przyjmuje postać potwierdzania założeń zawartych w modelu pojęciowym, zamiast ich niezależnego testowania. Wartość koncepcji pozostaje wysoka jako rama porządkująca, natomiast jej status jako teorii empirycznie zweryfikowanej jest słabszy, niż sugeruje język rozdziału poświęconego hipotezom.

Osobnego komentarza wymaga sposób, w jaki w części prawno-instytucjonalnej uwzględniono zmiany obowiązujących regulacji w czasie. Omówienie Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 jest zasadne przy rekonstrukcji warunków, w których przygotowywano lokalne i miejskie programy rewitalizacji, oraz przy analizie stanu na koniec 2022 r. Wytyczne nie są jednak współcześnie dokumentem wyznaczającym zasady prowadzenia rewitalizacji, a przejściowa możliwość realizacji procesu na podstawie programu innego niż gminny program rewitalizacji zakończyła się 31 grudnia 2023 r. Na s. 136 Doktorant posługuje się czasem teraźniejszym, stwierdzając równoległe, że określone zasady wynikają z ustawy i z wytycznych, a następnie na tej podstawie formułuje wniosek o ograniczeniach wdrażania

regeneracji. Takie ujęcie zaciera różnicę między historycznym porządkiem programowym i aktualnym stanem prawnym. Właściwe byłoby wskazanie, że wytyczne kształtowały konstrukcję programów pozaustawowych w analizowanym okresie, podczas gdy obecne ramy procesu wynikają z ustawy o rewitalizacji. Jest to nieścisłość istotna, ponieważ praca ocenia funkcjonalność regulacji, a w tym obszarze rozdzielenie norm obowiązujących, rozwiązań przejściowych i praktyk historycznych powinno być jednoznaczne.

3. Ocena koncepcji badania, metodyki i materiału empirycznego

Konstrukcja postępowania badawczego jest ambitna i wieloetapowa. Doktorant połączył analizę literatury i aktów prawnych, analizę danych zastanych, wielowymiarową analizę porównawczą, dwa warianty kwestionariusza ankiety skierowanego do urzędów miast, wywiady pogłębione, analizę programów i dokumentów strategicznych oraz syntezę dobrych praktyk. Takie zestawienie metod odpowiada złożoności przedmiotu. Przykładowo, dynamika wskaźników nie wyjaśnia sposobu działania programów, a opinie przedstawicieli administracji bez kontekstu statystycznego nie pozwalają ocenić ogólnej kondycji miast. Jednocześnie pewna słabość tej koncepcji metodycznej ujawnia się w sposobie powiązania metod z pytaniami i hipotezami. W rozprawie nie przedstawiono matrycy wskazującej dla każdego twierdzenia operacjonalizację, źródło danych, oczekiwany kierunek wyniku i regułę decyzji. Nie wiadomo zatem, jaka obserwacja miała prowadzić do potwierdzenia, częściowego potwierdzenia lub odrzucenia poszczególnych hipotez, jak należało postąpić w razie sprzeczności między danymi wskaźnikowymi i opiniami respondentów ani jaką wagę przypisano dowodom pochodzącym z różnych etapów badania. Pojęcie weryfikacji obejmuje w konsekwencji ustalenie częstości, ocenę większości odpowiedzi, interpretację pojedynczego przypadku, rozumowanie wyprowadzone z konstrukcji ustawy i ekspercką syntezę. W badaniu eksploracyjnym takie łączenie perspektyw może być poznawczo wartościowe, ale wymaga ostrożniejszego języka i czytelnego oddzielenia wyników opisowych od wniosków o zależnościach przyczynowych. Użyte w celu pracy pojęcie mechanizmu nie zostało przełożone na wyraźną sekwencję obejmującą warunki początkowe, uruchomienie instrumentu, reakcje interesariuszy, zmianę zachowania i obserwowalny rezultat, dlatego rozpoznane kanały oddziaływania mają głównie status interpretacji wspartych materiałem, a nie pełnego modelu eksplanacyjnego.

Dobór zbiorowości obejmującej 56 miast daje pracy szeroki zasięg przestrzenny i pozwala porównywać ośrodki o odmiennych trajektoriach rozwojowych, historii przemysłowej oraz pozycji w sieci osadniczej. Uzasadnione jest skierowanie uwagi na jednostki dysponujące relatywnie rozwiniętym zapleczem instytucjonalnym, w których można oczekiwać bardziej zaawansowanych praktyk rewitalizacyjnych. Wątpliwości budzi sposób zdefiniowania kategorii dużych miast. Doktorant wychodzi od progu 100 tys. mieszkańców, a następnie włącza dawne stolicy województw mające mniej ludności, odwołując się do ich funkcji i ponadprzeciętnych problemów. Kryterium funkcjonalne jest naukowo zasadne, lecz prowadzi do badania dużych i średnich miast o znaczeniu ponadlokalnym, nie zaś wyłącznie dużych miast w rozumieniu przywołanej klasyfikacji. Wyłączenie Ciechanowa, Piły i Sieradza z powodu braku statusu miasta na prawach powiatu wymagałoby z kolei mocniejszego uzasadnienia, ponieważ status administracyjny nie stanowi bezpośredniej miary skali kryzysu, zdolności instytucjonalnej ani potencjału regeneracyjnego. Przyjęta próba pozostaje wartościowa, lecz jej granice ograniczają możliwość

uogólniania wyników na wszystkie miasta duże oraz na mniejsze ośrodki, których uwarunkowania finansowe i organizacyjne są inne.

Część ilościowa tworzy potrzebne tło porównawcze dla zmian zachodzących w latach 2013-2022. Doktorant rozpoczął od 36 wskaźników przypisanych do sfery gospodarczej, społecznej, przestrzennej i zarządzania lokalnego, przeprowadził selekcję z wykorzystaniem współczynnika zmienności i macierzy korelacji, a następnie zastosował dwie miary syntetyczne, BZW i Q. Zabieg ten pozwolił uporządkować miasta według względnego poziomu rozwoju i rozpoznać zmianę ich pozycji. Zestawienie rezultatów uzyskanych dwiema metodami ogranicza zależność interpretacji od pojedynczej techniki, a odniesienie trajektorii do długości prowadzenia rewitalizacji tworzy punkt wyjścia do dyskusji o ciągłości polityki miejskiej. Najbardziej właściwe jest traktowanie tego komponentu jako opisu zróżnicowania zbiorowości i kontekstu dla danych o programach, nie zaś jako samodzielnego pomiaru efektu rewitalizacji. Sam Doktorant miejscami zachowuje taką ostrożność, wskazując na potencjalny i ograniczony wpływ procesu. W innych fragmentach analiza rankingowa staje się jednak argumentem na rzecz mechanizmu oddziaływania, którego zastosowana konstrukcja nie pozwala zidentyfikować.

Porównywalność miar syntetycznych w czasie nie została zapewniona w stopniu wystarczającym do daleko idących wniosków. Selekcję zmiennych na podstawie zmienności i korelacji wykonywano odrębnie dla poszczególnych lat, przez co rankingi z 2013 i 2022 r. zbudowano z nie w pełni tożsamego zestawu cech. Zmiana pozycji miasta może więc odzwierciedlać rzeczywistą dynamikę, lecz może być również skutkiem modyfikacji konstrukcji miernika. Nierówna liczba wskaźników w czterech sferach powoduje przy jednakowych wagach na poziomie zmiennych większy udział kategorii zarządzania lokalnego, choć nie wykazano, dlaczego ma ona otrzymać taki ciężar w ocenie ogólnej. Sama kategoria łączy dochody budżetowe, wydatki inwestycyjne i pokrycie planami miejscowymi z długością dróg rowerowych, liczbą przychodni, bibliotek, pozwoleń budowlanych i odsetkiem dzieci objętych opieką żłobkową. Część tych cech opisuje zasób usług albo rezultaty polityk sektorowych bardziej niż jakość zarządzania. Kierunek interpretacji niektórych zmiennych zależy ponadto od kontekstu. Wzrost powierzchni mieszkania na osobę może oznaczać poprawę warunków bytowych lub depopulację, spadek zużycia wody może świadczyć o efektywności albo osłabieniu aktywności, a liczba nowych mieszkań pozostaje zależna od cyklu rynku nieruchomości. Opis BZW nie pozwala również jednoznacznie ustalić, jak przed agregacją przekształcono destymulanty. Jeżeli zabieg wykonano, powinien zostać przedstawiony w sposób umożliwiający replikację, jeżeli zaś nie został wykonany, kierunek części składowych wymaga ponownego sprawdzenia.

Dodatkowy problem ma charakter techniczny, ale może wpływać na rezultaty klasyfikacji. Na s. 99 grupa o średnim poziomie rozwoju została zdefiniowana jako obejmująca wartości od średniej pomniejszonej o odchylenie standardowe do średniej powiększonej o odchylenie standardowe, natomiast warunek zaliczenia do grupy najwyższej zapisano jako wartość większą od średniej pomniejszonej o odchylenie standardowe. Przedziały nakładają się, a logicznie spójna granica klasy najwyższej powinna odwoływać się do średniej powiększonej o odchylenie standardowe. Bez arkuszy obliczeniowych nie można rozstrzygnąć, czy jest to wyłącznie błąd zapisu, czy reguła zastosowana w obliczeniach, dlatego kwestia wymaga jednoznacznego wyjaśnienia podczas obrony. Niezależnie od tego rankingi pokazują pozycję relatywną, zależną od

rozkładu wartości w badanej grupie, a nie bezwzględny poziom regeneracji. Awans lub spadek nie jest równoznaczny z poprawą albo pogorszeniem wszystkich cech miasta. Odnoszenie tych zmian do rewitalizacji prowadzonej na ograniczonym obszarze tworzy niezgodność skal, natomiast brak grupy porównawczej, dopasowania jednostek lub innej konstrukcji kontrfaktycznej uniemożliwia oddzielenie znaczenia programu od koniunktury, migracji, inwestycji prywatnych, polityk sektorowych, uprzemysłowienia i statusu administracyjnego. Porównanie średniej długości obowiązywania programów w celowo wybranych grupach skrajnych nie stanowi pomiaru umiarkowanego powiązania, skoro nie obliczono miary zależności ani nie kontrolowano zmiennych współoddziałujących.

Badanie ankietowe przyniosło odpowiedzi z 33 miast, czyli 59% przyjętej zbiorowości, i stworzyło trudno dostępny zasób informacji o programach, finansowaniu, integracji przedsięwzięć oraz korzystaniu z instrumentów ustawowych. Dwa warianty kwestionariusza uwzględniały odmienność podstaw prawnych, a konsultacja narzędzia z praktykami ograniczyła ryzyko rozmijaniania się pytań z realiami administracji. Granice wnioskowania są jednak wyraźne. Odpowiedziało 79% miast posiadających GPR i 49% ośrodków z LPR lub MPR, a w pracy nie porównano jednostek uczestniczących i nieuczestniczących ani nie oceniono błędu braku odpowiedzi. Relatywnie wysoka łączna stopa zwrotu nie uzasadnia więc stwierdzenia, że wyniki są typowe dla całej grupy, zwłaszcza przy asymetrii między porównywanymi zbiorami. Respondentami były komórki urzędów odpowiedzialne za rewitalizację, dlatego materiał ma charakter instytucjonalnej samooceny, podatnej na efekt zaangażowania w ocenianą politykę i ostrożność w ujawnianiu niepowodzeń. Nie przedstawiono charakterystyki osób wypełniających formularz, sposobu uzgadniania odpowiedzi w urzędzie ani systematycznej weryfikacji deklaracji z dokumentami wykonawczymi. Pilotaż w jednym urzędzie poprawia zrozumiałość kwestionariusza, ale nie zastępuje oceny trafności konstruktów i rzetelności skal.

Część pytań ankietowych łączy odmienne rezultaty w jednej odpowiedzi. Najbardziej widoczne jest to w pytaniu o wzrost aktywności gospodarczej, poziomu zatrudnienia lub liczby miejsc pracy, dodatkowo na obszarze rewitalizacji lub poza nim. Odpowiedź twierdząca nie pozwala ustalić, który skutek i w jakiej przestrzeni respondent faktycznie potwierdził. Skale oceny instrumentów przewidują wpływ bardzo pozytywny, pozytywny, trudność rozstrzygnięcia i brak wpływu, pomijają natomiast możliwość oddziaływania negatywnego. Konkluzja, że żaden instrument nie został oceniony ujemnie, jest zatem konsekwencją konstrukcji narzędzia. Skuteczność bywa wyprowadzana z udziału przedsięwzięć zakończonych, różnorodności tematycznej, występowania projektu wieloelementowego, udziału środków prywatnych i przekonania urzędników o integracyjnej roli programu. Są to ważne cechy wdrażania, ale nie stanowią wzajemnie zastępowalnych miar osiągnięcia celów. Jeszcze słabiej odpowiadają pojęciu sprawności, które wymaga uwzględnienia relacji między rezultatem, czasem i kosztami. Szerokie przedziały odpowiedzi, brak danych o wartości przedsięwzięć, niejednakowy wiek programów oraz samoselekcja miast do ścieżki ustawowej dodatkowo ograniczają porównanie GPR z LPR i MPR. „Najbezpieczniejszy” wniosek dotyczy percepcji jakości programowania i dostępności instrumentów, nie zaś udowodnionej przewagi efektów społecznych i gospodarczych jednej podstawy prawnej.

Autorska procedura identyfikacji liderów regeneracji jest twórczą próbą przełożenia abstrakcyjnej kategorii na obserwowalne cechy. Doktorant uwzględnił zakres tematyczny przedsięwzięć, ich zintegrowany charakter, występowanie działań poza obszarem rewitalizacji, udział środków prywatnych i ocenę integracyjnej roli programu, a następnie zestawiał wynik z pozycją miasta w rankingach rozwoju. Procedura ma wartość heurystyczną i świadczy o samodzielności badawczej, lecz jej progi nie zostały dostatecznie uzasadnione. Regułą najlepszych 25% zastosowano przy wyborze jednostek osiągających najwyższe wartości częściowe, a następnie ponownie przy końcowej selekcji, udział środków prywatnych co najmniej 12% potraktowano jako granicę jakościową, a sześciu kryteriom nadano identyczną wagę mimo odmiennego poziomu pomiaru. Jeden punkt można było uzyskać za samo wystąpienie przedsięwzięcia poza obszarem oraz za pozytywną ocenę integracji rozwoju całej gminy, choć informacje te nie mają porównywalnej treści. Do dalszego badania wybrano miasta ocenione wysoko na podstawie tych samych samoocen, które później posłużyły do charakterystyki powodzenia interwencji, a następnie wyłączono ośrodki tracące pozycję w ogólnomiejskich rankingach. Jest to dobór według wyniku, przydatny do wyszukiwania interesujących przypadków, ale niewystarczający do wyjaśniania przyczyn sukcesu bez miast o podobnych warunkach początkowych i odmiennych rezultatach.

Komponent jakościowy wzbogaca analizę, nie osiąga jednak zakresu zapowiadanego przez procedurę doboru liderów. Z pięciu wskazanych miast przeprowadzono dwa pełne wywiady, uzyskano odpowiedź mailową rozwinętą rozmową telefoniczną, a pytania różniły się zależnie od przypadku. Materiał pozwala odtworzyć doświadczenia administracji Bielska-Białej, Katowic i Łodzi, lecz nie daje podstaw do nasycenia kategorii ani do uznania, że warunki zarządzania, komunikacji i angażowania partnerów rozpoznano w całej grupie. Perspektywy urzędów nie skonfrontowano systematycznie z doświadczeniami mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych i inwestorów, choć reakcje tych aktorów są istotne dla postulowanych mechanizmów. Z tego względu triangulacja ma charakter uzupełniania metod, nie zaś niezależnego potwierdzania ustaleń przez różne grupy interesariuszy. Katalog dobrych praktyk został poszerzony analizą programów, dokumentów strategicznych i materiałów miejskich, co zwiększa jego zakres, ale nie usuwa problemu selekcji przypadków. Obecność przedsięwzięcia w programie, jego realizacja lub pozytywny opis nie przesądza o skuteczności, dodatkowości i transferowalności. Szczególnie widoczne jest to w odniesieniu do gentryfikacji, której część empiryczna nie obejmuje zmian czynszów, cen nieruchomości, struktury społecznej, własności ani skali przemieszczeń. W rezultacie badanie jakościowe dobrze ujawnia możliwe mechanizmy i warunki powodzenia, nie stanowi jednak ich rozstrzygającego testu.

4. Ocena wyników, odpowiedzi na pytania badawcze i przebiegu weryfikacji hipotez

Rozprawa przynosi rozległy obraz polskiej praktyki rewitalizacyjnej w dużych i średnich miastach. Wyniki pokazują, że programy ustawowe (GPR) są przez część respondentów oceniane jako skuteczniejsze od wcześniejszych programów, obejmują nieco szerszy zakres zagadnień, częściej integrują kilka projektów i częściej wiążą się z udziałem środków prywatnych. Jednocześnie dynamika rozwoju całych miast posiadających GPR oraz LPR lub MPR pozostaje zbliżona, a różnice między sferą gospodarczą, społeczną, przestrzenną i zarządczą nie pozwalają przypisać jednemu typowi programu jednoznacznej przewagi w kształtowaniu trendów ogólnomiejskich. Zaletą pracy jest odejście od założenia, że sama nowsza podstawa prawna

automatycznie prowadzi do lepszych rezultatów. W rozdziale piątym Doktorant nie zawsze zachowuje jednak różnicę między opisem wdrażania, opinią urzędników i dowodem wpływu. Odpowiedzi na pytania badawcze oraz decyzje dotyczące hipotez należy zatem oceniać osobno, biorąc pod uwagę adekwatność zastosowanych zmiennych, liczebność podstawy i istnienie uprzednio określonych reguł wnioskowania.

Pierwsze pytanie ma charakter opisowy i dlatego uzyskało odpowiedź najlepiej dopasowaną do materiału. W grupie piętnastu miast z GPR Specjalną Strefę Rewitalizacji ustanowiono w sześciu, a po sprawdzeniu deklaracji respondentów ustalono, że miejscowy plan rewitalizacji obowiązywał w jednym. Strefa nie była zatem instrumentem powszechnym, plan zaś miał charakter incydentalny, przy czym wnioski odnoszą się wyłącznie do miast uczestniczących w badaniu. Niska częstość nie jest jeszcze dowodem niewykorzystania potencjału, ponieważ racjonalność zastosowania instrumentu zależy od diagnozy, struktury własności, rodzaju przedsięwzięć i zdolności finansowej gminy. W tej części pojawiają się również skróty myślowe dotyczące konstrukcji prawnej. Na s. 143 Doktorant pisze, że prawo pierwokupu zostało wykorzystane w dziewięciu uchwałach delimitacyjnych, a następnie realnie wykorzystane w sześciu przypadkach. Jest to skrót myślowy, ponieważ prawo pierwokupu nie wymaga uwzględnienia w uchwale – wynika z mocy prawa i obowiązuje na całym oznaczonym obszarze. Znajduje zastosowanie dopiero w przypadku wykonania wobec konkretnej nieruchomości. W razie sprzedaży nieruchomości objętej uchwałą uprawnienie przysługuje gminie na podstawie ustawowego mechanizmu, natomiast jego wykonanie następuje przez oświadczenie organu wykonawczego. Na s. 144 z kolei określenie „ograniczenia w wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy” łagodzi ustawową konstrukcję, która ma postać zakazu wydawania decyzji dla wszystkich albo wskazanych zmian sposobu zagospodarowania. Precyzja ta ma znaczenie dla oceny przydatności i konfliktogenności instrumentu. Wniosek ze s. 149 o potrzebie pilnej wymiany doświadczeń, która miałyby upowszechniać pozytywne oddziaływanie miejscowego planu rewitalizacji, został wyprowadzony z oceny jednego miasta. Przypadek uzasadnia pogłębione studium i rozpowszechnienie wiedzy o sposobie stosowania planu, nie dowodzi powtarzalności jego efektu ani transferowalności do innych warunków.

Drugie pytanie dotyczy różnic w skuteczności działań prowadzonych na podstawie ustawy o rewitalizacji i ustawy o samorządzie gminnym. Najmocniejszą przesłanką jest retrospektywna ocena przedstawicieli jedenastu miast, które przed przyjęciem GPR posiadały program pozaustawowy. Większość uznała GPR za skuteczniejszy, pozostali ocenili poziom jako porównywalny albo niższy. Porównanie w obrębie tych samych miast ma wartość, lecz jest samooceną nieweryfikowaną za pomocą jednolitych wskaźników realizacji celów i zmian na obszarze rewitalizacji. Nie rozdzielono wpływu konstrukcji prawnej, dostępu do finansowania, doświadczenia administracji, późniejszego etapu uczenia się i odmiennego portfela projektów. Większa różnorodność tematyczna, częstsze przedsięwzięcia wieloelementowe i wyższa deklarowana integracja mogą tworzyć warunki powodzenia, ale nie są miarami skuteczności sensu stricto. Odpowiedź powinna więc mówić o częstszej percepcji przewagi GPR i o cechach programowania, które mogą jej sprzyjać, nie zaś o wykazanej wyższej skuteczności efektów społecznych i gospodarczych. Jeszcze poważniejsza trudność dotyczy pytania trzeciego, sformułowanego jako porównanie sprawności działań przed wejściem ustawy w życie i po jej

wejściu. Przyjęty podział na GPR oraz LPR i MPR nie odtwarza tej cezur. W badanej grupie 39% programów pozaustawowych przyjęto w przedziale 2015-2016, a 44% w latach 2017-2018, dlatego formuła prawna programu nie może być traktowana jako wiarygodne zastąpienie podziału według czasu uchwalenia. Sprawność została we wprowadzeniu powiązana ze skutecznością, korzystnością i ekonomicznością, natomiast w odpowiedzi wykorzystano udział przedsięwzięć zakończonych i pozostających w realizacji, obecność projektów zintegrowanych oraz środki prywatne. Bez danych o kosztach, czasie osiągnięcia rezultatów i ich użyteczności nie jest to pełny pomiar sprawności. Taka sama mediana ukończonych przedsięwzięć w młodszych GPR może sugerować szybsze tempo, ale wymaga przeliczenia liczby lub wartości działań na okres obowiązywania programu. Wysoki udział projektów trwających może oznaczać intensywny portfel albo opóźnienia. Materiał pozwala opisać różnice między typami programów według stanu na koniec 2022 r., nie umożliwia natomiast wiarygodnego porównania programów przed i po ustawie.

Pytanie o zestawy narzędzi ułatwiające realizację celów nie mogło przynieść odpowiedzi symetrycznej. Kwestionariusz dotyczył pojedynczych instrumentów, nie konfiguracji narzędzi, a respondenci oceniali głównie rozwiązania wcześniej wybrane przez własne miasta. Taki dobór jest endogeniczny, ponieważ gmina stosuje instrument, gdy uznaje go za potrzebny i wykonalny, dlatego opinie użytkowników są z natury bardziej dodatnie niż oceny pełnej populacji. Skala nie dopuszczała wpływu negatywnego, a brak wpływu nie jest równoznaczny z utrudnianiem procesu. Wiele rozwiązań zastosowano w jednym lub dwóch miastach, miejscowy plan rewitalizacji oceniał faktycznie jeden respondent, a prawo pierwokupu uzyskało ocenę tylko w części gmin, które z niego skorzystały. Można wskazać narzędzia najczęściej stosowane i dodatnio oceniane przez użytkowników, nie można natomiast rozpoznać instrumentów nieskutecznych ani wykazać przewagi określonych zestawów. Podobną ostrożność należy zachować przy odpowiedzi na pytanie o rozwój gospodarczy i przedsiębiorczość w Specjalnej Strefie Rewitalizacji. We wszystkich sześciu miastach posiadających Strefę realizowano przedsięwzięcia wspierające przedsiębiorczość, lecz tylko w jednym zadeklarowano użycie do tego celu co najmniej jednego narzędzia strefowego. Pozytywna ocena pojedynczego przypadku nie wyjaśnia ogólnego sposobu oddziaływania regulacji. W pozostałych miastach współwystępowanie Strefy i projektów gospodarczych nie dowodzi, że projekty były skutkiem instrumentów Strefy. Dotacje remontowe mogą tworzyć wiarygodny mechanizm przywracania lokali do funkcji usługowych i handlowych, ale w rozprawie pozostaje on przede wszystkim uzasadnioną hipotezą mechanizmu, nie wynikiem porównawczej ewaluacji wpływu.

Odpowiedź dotycząca terenów przemysłowych ma charakter częściowej diagnozy. Spośród piętnastu miast z GPR sześć obejmowało obszarem rewitalizacji tereny przemysłowe nieprzylegające do terenów mieszkaniowych. W czterech z nich realizowano przedsięwzięcia, a pozytywny wpływ na aktywizację gospodarczą wskazano w dwóch przypadkach, podczas gdy w dwóch kolejnych respondenci nie potrafili go ocenić. Nie odnotowano przedsięwzięć na analogicznych terenach położonych poza obszarem rewitalizacji. Brak obserwacji nie uprawnia do twierdzenia, że aktywizacja może nastąpić wyłącznie po włączeniu terenu do obszaru. Dowodzi jedynie, że w badanej próbie i czasie nie wystąpił wariant pozwalający ocenić inne rozwiązanie. Pytanie mówi o stopniu przyczyniania się ustawy do aktywizacji obszarów przemysłowych, które nie przylegają do terenów mieszkaniowych, a badanie rejestruje występowanie projektów i opinie

urzędników, nie analizuje zmian liczby firm, zatrudnienia, użytkowania nieruchomości i wartości inwestycji. Najmniej operacyjny charakter ma pytanie siódme o stabilność regulacji prawnych. Stabilność może oznaczać trwałość norm, przewidywalność dla interesariuszy, jasność kompetencji, ciągłość finansowania, zdolność instytucjonalną lub odporność systemu na zmiany perspektyw unijnych. Żaden wymiar nie został wybrany jako nadrzędny, nie opracowano też skali uzasadniającej określenie „umiarkowanie stabilna podstawa”. Przywołane argumenty odnoszą się przede wszystkim do użyteczności instrumentów, integracji działań, partycypacji i realizacji przedsięwzięć. Pozwalają ocenić, że ustawa tworzy ramy i narzędzia stosowane z różnym natężeniem, nie pozwalają przypisać systemowi stopnia stabilności bez wcześniejszej konceptualizacji tego pojęcia.

Sposób rozstrzygnięcia hipotez ujawnia konsekwencje braku reguł decyzyjnych. Hipoteza dotycząca miejscowego charakteru działań i braku przełożenia na potrzebę kompleksowego podejścia do miasta ma formę koniunkcji, dlatego wymaga potwierdzenia obu członów. Dane stosunkowo dobrze opisują koncentrację terytorialną, ponieważ przynajmniej jedno przedsięwzięcie poza obszarem zrealizowano w 47% miast z GPR, a w każdym takim przypadku udział tych działań w liczbie wszystkich zrealizowanych przedsięwzięć mieścił się w przedziale 0-4%. Jednostką jest jednak liczba przedsięwzięć, bez uwzględnienia wartości, zasięgu, liczby odbiorców i znaczenia systemowego. Jeden duży projekt transportowy, społeczny albo infrastrukturalny może oddziaływać szerzej niż wiele drobnych działań w granicach obszaru. Ustawowy limit powierzchni i zasada koncentracji są cechami konstrukcji prawnej, nie niezależnym dowodem empirycznym. Drugi człon nie został bezpośrednio zoperacjonalizowany, a opinie respondentów o integracji działań wspierających rozwój całej gminy pozostają z nim w napięciu. Nie dowodzą rzeczywistego efektu ogólnomiejskiego, lecz uniemożliwiają kategoryczne stwierdzenie braku kompleksowego podejścia. Najbardziej rzetelna decyzja polegałaby na uznaniu silnej koncentracji większości przedsięwzięć przy braku podstaw do rozstrzygnięcia drugiego członu. Hipoteza może być zatem jedynie częściowo uprawdopodobniona.

Hipoteza wiążąca konfliktogenność Specjalnej Strefy Rewitalizacji i miejscowego planu rewitalizacji z ich rzadkim stosowaniem zawiera wyraźne twierdzenie przyczynowe. Rzadkość użycia została opisana, ale domniemanej przyczyny nie wykazano. Spośród dziewięciu miast, które nie utworzyły Strefy, jeden respondent wskazał potencjalne konflikty z przedsiębiorcami jako główny motyw rezygnacji. Częściej wymieniano małe doświadczenie innych gmin, trudności administracyjne i brak potrzeby zastosowania instrumentu. W odniesieniu do miejscowego planu nie ujawniono związku z konfliktami, a pytanie ankietowe dotyczyło obaw *ex ante*, nie sporów, które rzeczywiście wystąpiły. Potwierdzenie niewielkiej skali wdrożenia nie wystarcza do potwierdzenia zdania „instrument jest konfliktogeny, przez co jest rzadko stosowany”. Doktorant określa hipotezę jako częściowo zweryfikowaną, lecz trafniejsze byłoby rozdzielenie dwóch twierdzeń. Komponent opisowy odnoszący się do częstości znajduje oparcie w danych, relacja przyczynowa nie została potwierdzona. W pierwotnym brzmieniu hipoteza powinna zostać uznana za niepotwierdzoną, z równoczesnym wskazaniem, że badanie ujawniło inne bariery wdrażania instrumentów.

Najbardziej ostrożne jest odrzucenie hipotezy mówiącej, że działania rewitalizacyjne nie skłaniają społeczności lokalnych do aktywności gospodarczych, lecz zakres tego rozstrzygnięcia

musi zostać zawężony. Ostateczna ocena opiera się na podgrupie miast, w których cele programu obejmowały gospodarkę i zrealizowano przedsięwzięcia przygotowujące mieszkańców do podjęcia lub rozwoju działalności. Wśród urzędników posiadających wiedzę o takich działaniach przeważała opinia o korzystnym oddziaływaniu. Nie jest to bezpośredni pomiar zachowań społeczności ani efektu przyczynowego, a pytanie łączyło przedsiębiorczość, zatrudnienie i liczbę miejsc pracy oraz obszar rewitalizacji i przestrzeń poza nim. Wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą w całych miastach w latach 2013-2022 nie może zostać przypisany rewitalizacji bez danych obszarowych, grupy porównawczej i kontroli koniunktury. Przejście od wywiadowych przykładów ożywienia wybranych przestrzeni do stwierdzenia, że wskaźniki ogólnomiejskie można odnosić do obszaru rewitalizacji, jest nieuprawnione. Hipotezę negatywną można odrzucić na poziomie deklaracji instytucjonalnych, lecz nie potwierdza to powszechnego dodatniego efektu netto. W przypadku odporności miejskiej materiał wskazuje na nierównomierne uwzględnienie jej wymiarów. Rzadko występowały działania dotyczące reagowania na nagły kryzys, monitoringu zagrożeń, systemu zarządzania, badań i rozwoju, nowych technologii oraz innowacji, ale często realizowano przedsięwzięcia wzmacniające infrastrukturę, integrację społeczną, wyrównywanie szans, ochronę środowiska i adaptację do zmian klimatu. Kwestionariusz mierzy zawartość interwencji, nie zdolność miasta do absorpcji szoku, odtworzenia funkcji i uczenia się. Kategoryczne twierdzenie, że przedsięwzięcia nie odpowiadają na potrzebę rezyliencji, wykracza poza materiał, ponieważ wyniki uzasadniają stwierdzenie luki programowej i częściowego pokrycia wybranych wymiarów odporności.

Hipoteza główna, według której działania oparte na polskich regulacjach prawnych z zakresu rewitalizacji nie są wystarczającym bodźcem stymulującym regenerację miejską, nie może zostać zweryfikowana przez proste zsumowanie przesłanek. Nie określono minimalnego zakresu zmian, horyzontu czasowego, zestawu rezultatów ani poziomu agregacji, po którego osiągnięciu bodziec należałoby uznać za wystarczający. Nie wiadomo, czy kryterium odnosi się do pojedynczego miasta, większości badanej grupy, wszystkich sfer rozwoju czy pełnego spełnienia autorskiej definicji regeneracji. Projekt nie zawiera kontrfaktycznego porównania miast o zbliżonych warunkach, które nie prowadziły rewitalizacji, ani danych dla obszarów przed i po interwencji. Potwierdzenie jest częściowo przesądzone przez pojęciową asymetrię między procesem ogólnomiejskim i długotrwałym a interwencją ustawowo skoncentrowaną. Wyniki hipotez szczegółowych nie tworzą spójnego algorytmu decyzji, ponieważ pierwsza jest częściowo podparta, druga nie została potwierdzona w zakresie przyczynowym, trzecia została odrzucona na poziomie opinii respondentów, a czwarta wskazuje na niepełne pokrycie wymiarów odporności. W uzasadnieniu hipotezy głównej pojawiają się również przesłanki dotyczące finansowania, horyzontu programów, polityki mieszkaniowej i rzadkiego stosowania instrumentów, których roli nie określono ex ante. Końcowe dodanie słowa „samodzielnym” osłabia pierwotne twierdzenie i czyni je łatwiejszym do przyjęcia. Najbardziej rzetelna konkluzja powinna wskazywać, że rewitalizacja nie wyczerpuje szerszej polityki regeneracji, a jej zdolność do wytwarzania efektów ogólnomiejskich zależy od powiązania z innymi politykami, źródłami finansowania i zdolnościami instytucjonalnymi. Materiał uprawdopodobnia jednak tezę o ograniczonej zdolności programów do samodzielnego stymulowania regeneracji w przyjętym rozumieniu.

5. Oryginalny wkład do nauki, wartość aplikacyjna i strona formalna

Przy wszystkich wskazanych ograniczeniach autorski wkład do nauki jest wyraźny i wieloskładnikowy. Jego rdzeń tworzy własna rama relacji regeneracji, rewitalizacji i gentryfikacji, porządkująca skalę, cele, czas i uwarunkowania instytucjonalne. Ramie tej odpowiada szeroka próba empirycznego rozpoznania, w jakim zakresie polskie programy obejmują działania zgodne z przyjętym profilem regeneracyjnym i czy ich oddziaływanie jest postrzegane jako wykraczające poza obszar interwencji. Rozprawa dostarcza porównywalnego materiału o korzystaniu z instrumentów ustawowych, integracji przedsięwzięć, finansowaniu prywatnym, aktywizacji gospodarczej i praktykach zarządczych, którego zgromadzenie wymagało samodzielnego zaprojektowania narzędzi i konsekwentnego kontaktu z administracją wielu miast. Oryginalna procedura wyboru przypadków ma walor heurystyczny, nawet jeśli nie może pełnić funkcji dowodu sukcesu. Katalog uwarunkowań i praktyk porządkuje doświadczenia dotyczące rozwoju gospodarczego, współpracy z uczelniami, zieleni, usług społecznych, mieszkalnictwa i ewaluacji. Rozwiązanie problemu naukowego ma zatem charakter diagnostyczno-wyjaśniający i eksploracyjny. Praca identyfikuje kanały, bariery i warunki oddziaływania, konfrontuje model pojęciowy z praktyką oraz wyznacza granice zdolności rewitalizacji do wspierania szerszej zmiany miejskiej, choć nie szacuje wielkości netto tego wpływu. Taki zakres jest wystarczający, aby uznać dysertację za oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w rozumieniu ustawy.

Wartość aplikacyjna rozprawy wynika przede wszystkim z pokazania, że formalne przyjęcie programu i dostępność narzędzi nie przesądzają o jakości procesu. Znaczenie mają ciągłość instytucjonalna, kompetencje zespołu, zdolność koordynacji polityk, praca z właścicielami nieruchomości, mieszkańcami i przedsiębiorcami, długofalowe finansowanie oraz umiejętność łączenia projektów o różnym charakterze. Zebrane przykłady tworzą zasób wiedzy użyteczny dla samorządów, pod warunkiem traktowania go jako repertuaru rozwiązań wymagających dopasowania do kontekstu, nie jako katalogu uniwersalnych recept. Rekomendacje legislacyjne powinny być interpretowane ostrożnie. Postulat zwiększenia limitu powierzchni obszaru rewitalizacji, wprowadzenia minimalnego kilkunastoletniego okresu obowiązywania programu lub wydłużenia czasu funkcjonowania Specjalnej Strefy Rewitalizacji nie został poprzedzony analizą wariantów, kosztów i efektów ubocznych. Zależność między długością prowadzenia rewitalizacji i zmianą pozycji miast była niewielka oraz obciążona różnicami strukturalnymi. Wniosek aplikacyjny o potrzebie lepszego sprzężenia rewitalizacji z polityką rozwoju całego miasta jest dobrze uzasadniony, natomiast konkretne zmiany regulacyjne wymagają silniejszej podstawy. Ten rozdział nie zmniejsza wartości diagnozy, lecz wyznacza granicę między rezultatem badania i ekspercką propozycją działania.

Samodzielność naukowa Doktoranta nie budzi wątpliwości. Świadczy o niej konsekwencja w realizacji ośmiu etapów postępowania, opracowanie kwestionariuszy, praca z danymi statystycznymi, zbudowanie procedury wyboru przypadków, przeprowadzenie wywiadów oraz umiejętność łączenia wyników o odmiennym statusie poznawczym. Doktorant potrafi formułować problemy, porządkować literaturę, dobierać źródła i interpretować przestrzenne zróżnicowanie. Słabsza jest kontrola nad językiem wnioskowania, zwłaszcza przy przechodzeniu od deklaracji do wpływu, od małych podprób do całej kategorii instrumentów i od danych ogólnomiejskich do obszarów rewitalizacji. Warstwa redakcyjna wymagała większej staranności. Występują błędy

fleksyjne, literowe i składniowe, drobne niekonsekwencje terminologiczne, niekiedy także skróty myślowe o znaczeniu merytorycznym. Szczególnej precyzji zabrakło przy rozróżnieniu ustanowienia i wykonania prawa pierwokupu, nazwaniu zakazu wydawania decyzji o warunkach zabudowy, statusie wytycznych oraz uogólnieniu doświadczenia jednego miasta stosującego miejscowy plan rewitalizacji. Uchybienia te miejscami utrudniają ocenę, czy problem dotyczy wyłącznie zapisu, czy również sposobu interpretacji danych, nie zmieniają jednak zasadniczej treści wyników i nie podważają dojrzałości badawczej Kandydata.

W odniesieniu do ustawowych kryteriów ocena rozprawy jest jednoznacznie pozytywna. Ogólna wiedza teoretyczna została wykazana przez rozległe osadzenie problemu w geografii miast, gospodarce przestrzennej, ekonomii miejskiej, zarządzaniu publicznym i prawie rewitalizacyjnym. Umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej potwierdza skala zgromadzonego materiału, opracowanie własnych narzędzi, wieloetapowa organizacja badania i zdolność syntezy rezultatów. Oryginalność nie polega na odkryciu prostej zależności przyczynowej między rewitalizacją i regeneracją. Wyraża się w zdefiniowaniu problemu na styku interwencji obszarowej i procesu ogólnomiejskiego, stworzeniu ramy pojęciowej, szerokim rozpoznaniu praktyki polskich miast i wskazaniu warunków, w których rewitalizacja może stanowić komponent regeneracji. Wkład obejmuje wymiar poznawczy, metodologiczno-heurystyczny i aplikacyjny. Słabości dotyczą przede wszystkim fałszyfikalności hipotezy głównej, niepełnej operacjonalizacji, braku jawnych reguł decyzyjnych, porównywalności miar syntetycznych, statusu ankietowej samooceny, ograniczonego materiału jakościowego i języka przyczynowego. Wyznaczają one zakres uprawnionych generalizacji, ale nie niweczą wartościowego i oryginalnego rozwiązania problemu.

Ocena przesłanek wyróżnienia wymaga zachowania proporcji między skalą osiągnięcia i niedoskonałościami warsztatu. Rozprawa nie jest metodologicznie bezbłędna, a część jej najmocniej sformułowanych konkluzji wymaga osłabienia. Jednocześnie Doktorant podjął słabo rozpoznany problem o wysokiej wadze teoretycznej i praktycznej, objął analizą ogólnopolską grupę zróżnicowanych miast, połączył dane statystyczne z badaniem administracji samorządowej i podjął oryginalną próbę operacjonalizacji relacji między interwencją obszarową a procesem miejskim. Szczególną wartość ma wykazanie, że instrumenty prawne i programowe działają poprzez warunki instytucjonalne, koordynację polityk, ciągłość zarządzania i relacje z partnerami, a nie przez sam fakt ich ustanowienia. Praca otwiera pole dalszych badań, dostarczając pierwszej całościowej propozycji uporządkowania tej relacji w polskich warunkach. Rozległość samodzielnego wykonanego badania, oryginalność problemu, jakość ramy interpretacyjnej i znaczenie zgromadzonego materiału dla dyscypliny przewyższają poziom typowy dla poprawnej rozprawy doktorskiej. Zastrzeżenia nie są marginalne, ale odnoszą się przede wszystkim do mocy dowodowej i sposobu formułowania wniosków, a nie do braku samodzielności, wtórności problemu czy niewystarczającej wiedzy teoretycznej. W mojej ocenie bilans tych cech uzasadnia uznanie rozprawy za osiągnięcie wyróżniające się.

6. Konkluzja i wniosek końcowy

Po przeprowadzeniu całościowej oceny stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr inż. Krzysztofa Kopcia pt. „Rewitalizacja jako stymulator regeneracji miejskiej na przykładzie dużych miast Polski” spełnia wymagania określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. -

Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.). Rozległa podstawa teoretyczna potwierdza ogólną wiedzę Kandydata w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Wieloetapowy projekt, samodzielnie zgromadzony materiał, własne narzędzia badawcze i zdolność integracji analiz ilościowych, dokumentacyjnych i jakościowych dowodzą umiejętności prowadzenia pracy naukowej. Oryginalność rozprawy polega na konceptualizacji relacji między rewitalizacją a regeneracją, empirycznym rozpoznaniu tej relacji w szerokiej grupie polskich miast, opracowaniu eksploracyjnej procedury wyboru przypadków oraz przełożeniu wyników na katalog uwarunkowań i praktyk. Zastrzeżenia dotyczą sposobu operacjonalizacji i weryfikacji hipotez, trafności części mierników, braku kontrfaktycznego układu porównawczego, ograniczeń ankietowej samooceny, małej liczby studiów pogłębionych i przekraczania miejscami granic wnioskowania. Nie podważają one zasadniczego rozwiązania problemu naukowego, lecz określają jego diagnostyczno-wyjaśniający i eksploracyjny charakter. Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr inż. Krzysztofa Kopcia do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Jednocześnie wnoszę o wyróżnienie rozprawy. Podstawą tego wniosku jest łączna ocena oryginalności postawionego problemu, skali i samodzielności wykonanych badań, wartości autorskiej ramy pojęciowej oraz znaczenia materiału dla dalszego rozwoju badań nad polityką miejską. Doktorant nie ograniczył się do opisu formalnych rozwiązań, lecz podjął próbę sprawdzenia ich działania w zróżnicowanych warunkach terytorialnych i zrekonstruowania mechanizmów łączących rewitalizację z szerszą zmianą rozwojową. Wykazał, że ocena procesu wymaga jednoczesnego uwzględnienia koncentracji przestrzennej, zdolności instytucjonalnych, finansowania, integracji polityk i reakcji interesariuszy. Nawet jeśli część zależności została jedynie uprawdopodobniona, a reguły ich weryfikacji wymagają doprecyzowania, sama propozycja badawcza oraz zgromadzony materiał mają charakter pionierski w polskiej dyskusji o relacji rewitalizacji i regeneracji. Osiągnięcie to, rozpatrywane jako całość, przekracza poziom wymagany do pozytywnej oceny rozprawy i uzasadnia wniosek o jej wyróżnienie.

Aleksandra Jadach-Sepioło

